PREDSTAVLJANJE IZJAVA I ODLUKA PRVE SINODE VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE
TEOLOŠKI VID

Uvod

Dokument – *Izjave i odluke Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije* (u nastavku kratica PSVN) – najbolje se predstavlja kroz osobno čitanje. A moja zadaća je predstaviti teološki vid sadržaja dokumenta čija jasnoća proizlazi iz trostruke službe Crkve: navjestiteljske, posvetiteljske i upraviteljske, koja se temelji na Kristovoj proročkoj, svećeničkoj i kraljevskoj časti. Također, teološka jasnoća dokumenta proizlazi i iz rada vijeća i različitih skupina svećenikâ i laikâ koji su izrađivali ovaj tekst utemeljen na crkvenom nauku i tradiciji.

U okvirima teološke perspektive ovoga dokumenta ističem geslo Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije: ***Sve obnoviti u Kristu*** (usp.: Ef 1,10), koje nam približava važnost *Vjere cjelovitog naroda Božjeg* o kojoj u *Lumen gentium* 12 čitamo: „*Sveukupnost vjernikâ, koji imaju pomazanje od Duha Svetoga (usp.: 1 Iv2, 20 i 27),* ***ne može se u vjerovanju prevariti****, a to svoje osobito svojstvo očituje nadnaravnim osjećajem vjere svega naroda, kad „od biskupâ pa do posljednjih vjernika laikâ" pokazuje svoje opće slaganje u stvarima vjere i ćudoređa*". Pokušat ću istaknuti neke važnije teološke naglaske i dijelom ću biti slobodan izraziti osobno mišljenje vođeno kriterijem teološkog promišljanja i zajedničke odgovornosti koja se mora temeljiti na ljudskoj dimenziji, a ne samo na lijepim i pobožnim izrazima.

1. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI NAVIJEŠTANJA
Iz samog Kristova govora proizlazi naš govor o Kristu

Ova prva cjelina dokumenta sadržava 141 broj te 118 odluka/smjernica/preporuka, što je čini najopširnijim dijelom našeg dokumenta. Kroz ključne riječi *zajedništvo*, *evangelizacija* govori nam o sljedećim temama:

1. zajedništvo i poslanje Božjeg naroda
2. pastoralna skrb i evangelizacijsko poslanje mjesne Crkve (***pogled unutra:* 71 brojeva; 25-94**)
3. odgojno-katehetska služba Crkve
4. uloga novih crkvenih pokreta u evangelizaciji i crkvenom zajedništvu
5. ekumenski, međureligijski i međukulturni dijalog.

Osnova crkvenog života i poslanja je navještaj Isusa Krista. To nam jasno ističe *Lumen gentium* koji u broju 24 piše: „*Biskupi kao nasljednici apostolâ primaju od Gospodina, kojemu je dana sva vlast na nebu i na zemlji, poslanje da naučavaju sve narode i da propovijedaju evanđelje svakomu stvoru kako bi svi ljudi postigli spasenje po vjeri, krstu i vršenju zapovijedi (usp.: Mt 28,18-20; Mk 16, 15-16; Dj 26, 17-18).* Uz ovaj učiteljski tekst, dopuštam si sljedeću digresiju: kako se u ono vrijeme govorilo o Kristu (*izlječenja*) i kako je jasno govorio sam Krist (*susreti sa različitim grupama ljudi*), bili su razlozi vjerovanja i navještaja vjere. Iz te jezgre proizlazi crkveno poslanje naviještanja istine o Kristovu događaju. Dakle, ne vjera i navještaj kao osobni hobi niti ''bildanje'' vlastite biografije, nego sudjelovanje u zajedništvu koje vjeruje-svjedoči-ispovijeda.

Tako započinje i tekst našeg dokumenta: „Kao sakrament i sredstvo spasenja cijelog ljudskog roda, Crkva je pozvana, po uzoru na Isusa Krista, navijestiti ljudima plodove Njegova otkupiteljskog djela“ (PSVN, 1). Ovaj *kristološki temelj* dokument u nastavku izražava potrebnim instrumentima i pristupom koji su nužni za ostvarivanje crkvenog poslanja, a izdvojit ću samo neke: 1) **važnost zajedništva i odgovornosti**: „jedinstvo poslanja u različitosti službi ne smije biti zapreka svijesti o zajedničkoj odgovornosti svih i spremnosti na služenje kako bi se ostvario Kristov nalog: *Pođite, dakle, i učinite mojim učenicima sve narode* (usp.: Mt 28, 19)“ (PSVN, 6); 2) **važnost umrežavanja pastoralnih ustanova**, osobito iz razloga ***aktualne situacije stanja i raznolikosti na župama*** koje dokument naziva **složenim okolnostima** (PSVN, 28); a u svemu se predlaže **pristup pedagogije praćenja**, tj. svakoj osobi ili situaciji pristupati individualno; 3) **važnost solidarnosti**, osobito prema starijima, što je sve aktualnija tema zbog stanja na našim župama u kojima žive pretežno stariji vjernici, pa bi bilo potrebno osnažiti djelovanje Caritasa; 4) **pastoral braka i obitelji**: „Prema podacima prve sinodske ankete, tema braka i obitelji zauzima najvažnije mjesto među vjernicima Nadbiskupije“ (PSVN 44); 5) **duhovni život kao temelj svake formacije**, a osobito formacije mladih, što nam jasno ističe tezu kako Crkva ljudima treba davati ono što je njezin *proprium*: duhovno; 6) **važnost kateheza** koje su sustav uvođenja u vjeru. „Njezina prva zadaća jest poticanje upoznavanja i jačanja vjere, kako bi vjernici dublje razumjeli otajstvo Krista i Crkve“ (PSVN 116). A osobito se ističu četiri dimenzije poučavanja: upoznavanje vjere – liturgijski odgoj – moralno obrazovanje – škola molitve (usp.: PSVN 120); 7) djelovanje nije nužno vezano uz prostor župe, tako je neizbježna tema i **prisutnost na društvenim mrežama**: vodeći se riječima dokumenta: „Trenutno mali broj župâ ima mrežnu stranicu ili profil na društvenim mrežama, a postojeće često nisu

ažurirane ili su slabo iskorištene za evangelizaciju“ (IOPVS, 89). Nužno je danas biti prisutan u „virtualnom prostoru“, i ovdje sam slobodan iznijeti osobnu digresiju: odgovorno i pripremljeno izlaziti u javnost! Potrebni su nam svećenici koji znaju biti „prvi“ u poučavanju, zrelom promišljanju, vjerskom odgoju i poticanju dobrih međuljudskih odnosa, a ne svećenici koji bi htjeli biti „popularni“ bilo kako, bilo gdje i bilo s kim.

Za kraj ističem, kako se u prvome dijelu dokumenta dosta govori o životu i ulozi svećenika, tako primjerice na stranicama 25-29 vidimo osamnaest (18) odluka/smjernica/uputa, gdje između ostaloga čitamo kako su dvije okosnice svećeničkog života i služenja: biti s Isusom i naviještati Božju riječ, a za održavanje tih dimenzija važne su početna i trajna formacija. Zatim važnost dobrih svećeničkih odnosa, razmjena savjeta i međusobna podrška. Te poticaje smatram važnima jer većina pastoralnih obaveza prelazi preko nogu svećenika, pa je potrebna posvećenost drugima i posvećenost samima sebi. Stoga i ovdje ubacujem digresiju koja može poslužiti kao uputa za očuvanje i jačanje svećeničkog identiteta: ***nemoj zbog svega zanemariti brigu o sebi. Nemoj se tako izdašno drugima porazdijeliti da tebi ne bi od tebe ništa preostalo*** (Karlo Boromejski 1538. – 1584.).

2. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI POSVEĆIVANJA
Posvećivanje je izvor i učvršćivanje kršćanskoga smisla života

Druga cjelina dokumenta sadržava 41 broj i 62 odluke/smjernice/preporuke te kroz ključne riječi – *sakramenti*, *euharistija* i *kršćanski život* – govori o sljedećim temama:

1. nedjelja – Dan Gospodnji
2. sakramenti (osnova crkvenog života: 15 brojeva; odluka/preporuka: 38; 145-159)
2.1. sakramenti inicijacije
2.2. sakramenti ozdravljenja
2.3. sakramenti u službi kršćanske zajednice
3. blagoslovi, egzorcizam i pučke pobožnosti
4. slavlje sprovoda
5. glazba kao izraz slavljenja Boga
6. liturgijska arhitektura i prostor.

Otajstva naše vjere imaju temelj u događaju Isusa Krista i zato događaji Crkve, osobito sakramenti – gdje euharistija zauzima prvo mjesto

– imaju posvetiteljski karakter. Dokument u uvodnim brojevima ovoga dijela u središte kršćanskoga života postavlja *Dan Gospodnji* i *euharistiju* i piše: „Iz tog razloga Dan Gospodnji je također dan Crkve koji podsjeća svakog kršćanina da se vjera ne može živjeti pojedinačno“ (PSVN 143). To je zahtjev svetog pristupanja svetome i zato je središnji dio ovoga dijela dokumenta posvećen sakramentima (15 brojeva; odluka/preporuka: 38; 145-159) čiji je osnovni učinak posvećenje vjernika. I u ovoj cjelini prepoznajemo teološku vrijednost crkvene službe posvećivanja utemeljene na svetosti Isusa Krista, koju *Lumen gentium* 26 ovako opisuje: „Tako biskupi, moleći za narod i radeći, na mnogo načina i obilato dijele od punine Kristove svetosti. Službom riječi priopćuju silu Božju vjernicima na spasenje (usp.: Rim 1,16), a po sakramentima, čije pravilno i plodno podjeljivanje uređuju svojom ovlašću, oni posvećuju vjernike.“

„Po sakramentima inicijacije (*krštenje, potvrda, euharistija*) primamo novi život u Kristu. Sakramenti ozdravljenja (*pomirenje i bolesničko pomazanje*) utvrđuju vjeru i ljubav prema Bogu i bližnjima, a sakramenti u službi kršćanske zajednice (*sveti red i ženidba*) daju poslanje našem kršćanskom životu“ (PSVN 145). Osnova sakramentalnog života je uvesti ljude u prostor svetoga što je temeljno poslanje Crkve u svijetu. Ovaj dio dokumenta jasno ističe da se crkveni život i slavlja ravnaju prema nauku Crkve i važećim liturgijskim odredbama jer posvetiteljska služba Crkve ne može ovisiti o vanjskim pritiscima, nego proizlazi iz Kristovih otajstava koje treba vjerno obdržavati. Tako naš dokument jasno ističe da se ne djeluje u ime Crkve bez ikakvih kriterija, te je potrebno uskladiti jednaku praksu na teritoriju cijele Nadbiskupije.

3. CRKVA VRHBOSASNKA U SLUŽBI UPRAVLJANJA

Upravljanje traži uzornost: „*pasite povjereno vam stado Božje, nadgledajte ga – ne prisilno, nego dragovoljno, po Božju; ne radi prljava dobitka, nego oduševljeno; i ne kao gospodari Baštine nego kao uzori stada*“ (1 Pt 5, 2-4).

Završni dio dokumenta sadržava 39 brojeva i 39 odluka/smjernica/preporuka te kroz ključne riječi *župa*, *pastoralna skrb* i *suodgovornost* govori o sljedećim temama:

1. župa
1.1. župna zajednica
1.2. pastoralna preobrazba i restrukturiranje župa (oprezan pogled naprijed: 8 brojeva – 191-198; odluka/preporuka: 5)
2. župnik i župni vikar

3. tijela crkvene suodgovornosti
4. koordinacija pastoralnog djelovanja
5. vremenita crkvena dobra i financijsko-ekonomska pitanja.

Župa je osnovna pokretačka snaga crkvenog života jer „ona ipak ostaje nezamjenjiv organizam od primarne važnosti u vidljivoj strukturi Crkve“ (PSVN 189). U ovome dijelu ističe se važnost izrade pastoralnog plana kao preduvjet ostvarivanja angažiranijeg života zajednice i važnost suradnje s ustanovama koje su odgovorne za ostvarivanje pastoralnih ciljeva. I ovdje smatram potrebnom digresiju: Koliko je programa na koje gledam kroz prizmu odgovorne osobe, a ne kroz potrebe vjernika i Nadbiskupije? Zato dokument svojim osnovnim apelativnim izričajem kaže: „potiče se župnike na aktivno sudjelovanje, podupiranje i promicanje aktivnosti i projekata nadbiskupijskih ustanova usmjerenih poboljšanju pastoralnog djelovanja župe i cijele Nadbiskupije“ (2. § 7, str. 111).

A argument koji „odavna vibrira“ kroz naše razgovore i susrete bilo službene, bilo neslužbene jest pitanje restrukturiranja župa i potreba drukčijeg organiziranja pastoralne skrbi. Stoga je važan i izazovan broj dokumenta 193, gdje čitamo: „Vrhbosanska nadbiskupija tijekom sinodalnog hoda prepoznala je potrebu za restrukturiranjem župa. Brojni su razlozi koji opterećuju mjesnu Crkvu, poput: vrlo malog broja vjernikâ u jednom dijelu župâ, stalnog demografskog pada u svim župama i izazovnog financijskog stanja. Nužno je stoga pronaći prikladnije načine organiziranja pastoralnog djelovanja, te pravedniju raspodjelu svećenika kako bi se odgovorilo na suvremene izazove“; i dalje u tekstu: „Nalaže se detaljna analiza stanja u Nadbiskupiji s ciljem procjene mogućnosti za restrukturiranje župa, u skladu s odredbama Zakonika kanonskog prava“ (1.2 § 1, str. 108).

I ovdje sam slobodan iznijeti sljedeće mišljenje: ovo će biti ozbiljna „Bauštela“ sljedećih godina jer smjernice dokumenta nije moguće primijeniti *jednako-simetrično* u svim našim župama. **Pažnja**, ali to nikako nije alibi da ne krenemo s ozbiljnim i drukčijim organiziranjem pastoralne skrbi za naše vjernike, misleći i na život svećenika koji služe u „nepastoralnim uvjetima“ do kojih je došlo uslijed različitih društvenih utjecaja, ali i do kojih su se doveli sami svećenici. Dakle, ne simetričan pristup, nego zajednički napor i suodgovornost jer pastoralnu skrb treba organizirati prema nauku i tradiciji te uskladiti s kanonskim normama Crkve.

Zaključak

Nakon čitanja, analize i razmišljanja o dokumentu, s pravom bih mogao reći kako nedostaje odlučnijeg i zapovjednoga tona jer su gotovo sve preporuke i smjernice izražene apelativno: *predlaže se*, *neka se*; a rijeko čitamo ***određuje se***! S pravom bih mogao prigovoriti, ali ne, dokument je „bogat" poticajima, inicijativama, prijedlozima, sada mu nedostaje odgovornih i angažiranih biskupa-svećenika-laika koji će predloženo učiniti životnim. Sam proces Sinode je bio očekivano dug, a tako će vjerojatno biti s vremenom primjena Izjava i odluka. Potrebno je izbjegavati *„plitki rad*" – tj. prepustiti se samo nizu hitnih postupaka, namjesto razvijanja sustava dugoročnih vrijednosti. Jedan dokument – čak i ako je remek djelo – ne može promijeniti sve. Lako možemo prigovoriti kako se malo toga odredilo, ali to nije alibi da se ne počnemo zauzimati i izgrađivati ono što se kroz sinodski put prepoznalo i dokumentom preporučilo.

Smatram ispravnom uputu Edwarda Schillebeckxa koji je, promatrajući odnose u Crkvi, rekao: *ponekada je Crkva u svome djelovanju više zapreka vjerovanju nego li sakrament spasenja, ali usprkos tome ne podržavam one koji je napuštaju iz osobnih razloga i onda je izvana bezrezervno kritiziraju i napadaju. Naprotiv, preporučam dosljednost – strpljenje i potrebu ostati u Crkvi te vlastitim doprinosom znanjem i kritikom ukazivati na nužne promjene*. Proces koji je započeo s Prvom sinodom Vrhbosanske nadbiskupije dao je dokument koji sadržava 221 broj i 219 odluka/smjernica/preporuka, bit će potreban strpljiv pristup i odlučna volja u činjenju nužnih promjena. A svaki od nas je provoditelj ovoga dokumenta u praksu, pa završavam s poticajem: „*Želio bih, da svoje napore uskladimo, da se povežemo i da radimo ne tamo, gdje će naše ime najbolje zasjati, nego tamo, gdje je najveća potreba kraljevstva Kristova*" (fra Rufin Šilić).

Ljubo Zadrić